

Vrede in een burgeroorlog: Venlo 1586 als voorbeeld

Jos Schatorjé

Toen Alexander Farnese, hertog van Parma, vanaf 1578 opstandige Nederlandse steden weer onder het gezag van de wettige landsheer in Spanje bracht, moest hij ook een aantal fricties oplossen om nieuwe rebellie te voorkomen. De strijd in de Nederlanden was geen massale verzetsstrijd van de lokale bevolking tegen Spaanse 'overheersers', maar had zich in feite ontwikkeld tot een burgeroorlog, waarin zaken als religievrijheid, het behoud van conservatieve privilege (zoals bijvoorbeeld de magistraatsbenoeming), het voorkomen van bovenmatige belasting en militaire overlast belangrijke uitgangspunten vormden. Hierover moest duidelijkheid worden geschapen in de capitulatieverdragen.

Bij de reconciliatie van opstandige steden moest Farnese tactisch optreden om de Habsburgse strategie van herovering een zekere basis van continuïteit te kunnen geven. Aan de hand van de herovering van Venlo in 1586, wordt in de lezing uiteengezet hoe het proces van vergeving (van de ongehoorzaamheid), vergeten (van de opstandigheid) en verplichten (van nieuw vastgestelde uitgangspunten en regels) tussen landsheer en stedelijke gemeenschap verliep, welke strategieën en instrumenten daarbij werden ingezet en wat de uiteindelijke resultaten waren. Bij de volgende stad, die na Venlo in dat jaar door de hertog van Parma werd veroverd, werd een geheel andere tactiek toegepast. Neuss werd vernietigd en het garnizoen en het merendeel van de bewoners uitgemoord. Bij het 'Bloedbad van Neuss' hoefde Farnese geen rekening te houden met burgers die zich weer moesten verzoenen met hun landsheer. Hier gold slechts het oorlogsrecht van winnaars... De context van de heroveringen bepaalde zo de wijze van de strijd en was van invloed op de latere (negatieve) visies over de over het Spaanse optreden.